TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. balandžio 19 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Socialinė politika — Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija — Direktyva 2000/78/EB — Nediskriminavimo dėl amžiaus principas — Direktyvai prieštaraujanti nacionalinės teisės nuostata — Privataus asmens galimybė pareikšti ieškinį dėl valstybės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą — Privačių asmenų ginčas — Įvairių teisių ir principų palyginimas — Teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai — Nacionalinio teismo vaidmuo“

Byloje C-441/14

dėl *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas, Danija) 2014 m. rugsėjo 22 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. rugsėjo 24 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Dansk Industri (DI), veikianti *Ajos A/S* vardu,

prieš

Karsten Eigil Rasmussen įpėdinius

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano, kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça, A. Arabadjiev ir F. Biltgen (pranešėjas), teisėjai J. Malenovský, E. Levits, J.-C. Bonichot, M. Berger, E. Jarašiūnas ir C. Vajda,

generalinis advokatas Y. Bot,

posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2015 m. liepos 7 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Dansk Industri (DI)*, veikiančios *Ajos A/S* vardu, atstovaujamos advokato M. Eisensee,

— Karsten Eigil Rasmussen įpėdinių, atstovaujamų advokato A. Andersen,

— Danijos vyriausybės, atstovaujamos J. Bering Liisberg ir M. Wolff,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos B. Beutler,

* Proceso kalba: danų.

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. Bulterman ir M. Gijzen,

— Europos Komisijos, atstovaujamos M. Clausen ir D. Martin,

susipažinęs su 2015 m. lapkričio 25 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), 2 straipsnio 1 dalies ir 2 dalies a punkto, 6 straipsnio 1 dalies, taip pat nediskriminavimo dėl amžiaus, teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Dansk Industri (DI)*, veikiančios *Ajos A/S* vardu (toliau – *Ajos*), ir K. E. Rasmussen įpėdinių ginčą dėl to, kad *Ajos* atsisakė skirti K. E. Rasmussen išeitinę išmoką.

Teisinis pagrindas

Direktyva 2000/78

3 Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje įtvirtinta: „Šios direktyvos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų [tikėjimo], negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje srityje bendrus pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.“

4 Šios direktyvos 2 straipsnyje nurodyta:

„1. Šioje direktyvoje „vienodo požiūrio principas“ reiškia, kad dėl kurios nors iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos.

2. Šio straipsnio 1 dalyje:

a) tiesioginė diskriminacija yra akivaizdi tada, kai dėl bet kurios iš 1 straipsnyje nurodytų priežasčių su vienu asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;

<...>“

5 Šios direktyvos 6 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtos [teisėtus] užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Toks skirtingas poveikis [požiūris], be kitų dalykų gali apimti:

a) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atleidimą iš darbo ir apmokėjimo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir už priežiūrą atsakingiems asmenims [išlaikytinių turintiems asmenims], siekiant skatinti jų profesinę integraciją ir [ar] užtikrinti jų apsaugą;

b) minimalaus amžiaus, profesinės patirties ar darbo stažo nustatymą siekiant įsidarbinti arba gauti tam tikrų su darbu susijusių privilegijų;

<…>

2. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad amžiaus, kurio sulaukus suteikiama arba įgyjama teisė gauti senatvės ar invalidumo pensiją, nustatymas pagal profesinės socialinės apsaugos sistemas, įskaitant pagal šias sistemas nustatomą skirtingą darbuotojų amžių arba sudaromas darbuotojų grupes arba nustatomas darbuotojų kategorijas, ir pagal tokias sistemas aktuariniams apskaičiavimams taikomi su amžiumi susiję kriterijai nelaikomi diskriminacija dėl amžiaus, jei dėl to nepradedama diskriminuoti dėl lyties.“

Danijos teisė

6 Pagrindinėje byloje taikomos redakcijos Darbdavių ir samdomų darbuotojų teisinių santykių įstatymo (*lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer* (*funktionærloven*)) (toliau – Samdomų darbuotojų įstatymas) 2a straipsnyje yra toliau nurodytos nuostatos, susijusios su specialia išeitine išmoka:

„1. Jei iš darbo atleidžiamas samdomas darbuotojas, kuris nepertraukiamai dirbo toje pačioje įmonėje 12, 15 ar 18 metų, darbdavys, nutrūkus darbo santykiams, darbuotojui išmoka atitinkamai vieno, dviejų arba trijų mėnesių darbo užmokesčio dydžio išmoką.

2. 1 dalyje išdėstytos nuostatos netaikomos, jei nutrūkus darbo santykiams samdomas darbuotojas turi teisę į senatvės pensiją.

3. Nutrūkus darbo santykiams nemokama jokia išeitinė išmoka, jei samdomas darbuotojas gaus senatvės pensiją iš darbdavio ir jeigu prie atitinkamos pensijų sistemos toks darbuotojas prisijungė nesulaukęs 50 metų amžiaus.

4. 3 dalies nuostatos netaikomos, jei, kaip numatyta 1996 m. liepos 1 d. kolektyvinėje sutartyje, išeitinė išmoka sumažinama ar visai nemokama dėl darbdavio mokamos senatvės pensijos.

5. 1 dalies nuostatos *mutatis mutandis* taikomos nepagrįsto atleidimo iš darbo atveju.“

7 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Danijos Karalystė perkėlė Direktyvą 2000/78 į nacionalinę teisę priimdama 2004 m. balandžio 7 d. Įstatymą Nr. 253, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas dėl, be kita ko, diskriminacijos draudimo darbo rinkoje (*lov nr. 253 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.*), ir 2004 m. gruodžio 22 d. Įstatymą Nr. 1417, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas dėl, be kita ko, diskriminacijos draudimo darbo rinkoje (*lov Nr. 1417 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.*).

8 Iš dalies pakeisto 2004 m. balandžio 7 d. Įstatymo Nr. 253 (toliau – Nediskriminavimo įstatymas) 1 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Diskriminacija pagal šį įstatymą reiškia tiesioginę ar netiesioginę diskriminaciją dėl rasės, odos spalvos, religijos ar tikėjimo, politinių pažiūrų, seksualinės orientacijos, amžiaus, negalios, pilietybės ar priklausymo tam tikrai socialinei ar etninei grupei.“

9 Nediskriminavimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta:

„Darbdavys negali samdomų darbuotojų ar kandidatų į laisvas darbo vietas diskriminuoti priimdamas juos į darbą, atleisdamas iš darbo, perkeldamas į kitą darbo vietą, paaukštindamas jų pareigas ar nustatydamas jų darbo užmokestį ar darbo sąlygas.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

10 2009 m. gegužės 25 d. K. E. Rasmussen darbdavys *Ajos* atleido jį iš darbo, kai jis buvo sulaukęs 60 metų. Po kelių dienų K. E. Rasmussen darbdaviui pateikė pareiškimą dėl išėjimo iš darbo ir jie sutarė, kad jis išeis iš darbo 2009 m. birželio pabaigoje. Vėliau K. E. Rasmussen įsidarbino kitoje įmonėje.

11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad kadangi K. E. Rasmussen dirbo *Ajos* nuo 1984 m. birželio 1 d., pagal Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 1 dalį jis iš esmės turėjo teisę į trijų mėnesių darbo užmokesčio dydžio išeitinę išmoką. Tačiau dėl to, kad nutrūkus darbo santykiams K. E. Rasmussen jau buvo sulaukęs 60 metų ir įgijo teisę į senatvės pensiją, kurią darbdavys turėjo mokėti pagal sistemą, prie kurios K. E. Rasmussen buvo prisijungęs dar prieš sukakdamas 50 metų, pagal šio įstatymo 2a straipsnio 3 dalį, kaip ji išaiškinta nusistovėjusioje nacionalinių teismų praktikoje, jis neturėjo teisės į šią išmoką, nors, nutrūkus darbo santykiams su *Ajos*, pasiliko darbo rinkoje.

12 2012 m. kovo mėn. profesinė sąjunga *Dansk Formands Forening* K. E. Rasmussen vardu pareiškė ieškinį *Ajos* reikalaudama išmokėti Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnyje numatytą trijų mėnesių darbo užmokesčio dydžio išeitinę išmoką. Grįsdama šį reikalavimą minėta sąjunga rėmėsi 2010 m. spalio 12 d. Teisingumo Teismo sprendimu *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600).

13 2014 m. sausio 14 d. *Sø- og Handelsretten* (Jūrų ir komercinių bylų teismas) patenkino K. E. Rasmussen, kuriam tuo metu atstovavo jo įpėdiniai, vardu pareikštą ieškinį, kuriuo buvo prašoma sumokėti nagrinėjamą išeitinę išmoką. Šis teismas nusprendė, kad iš Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) matyti, jog Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalis prieštarauja Direktyvai 2000/78, ir pripažino, kad nacionalinių teismų pateiktas ankstesnis 2a straipsnio išaiškinimas prieštarauja Sąjungos teisėje įtvirtintam bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus principui.

14 Dėl nurodyto teismo sprendimo *Ajos* padavė apeliacinį skundą *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas) ir nurodė, jog Sprendime *Ingeniørforeningen i Danmark* (C-499/08, EU:C:2010:600) išaiškintas nuostatas atitinkantis Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies išaiškinimas vis dėlto yra *contra legem*. Ji taip pat teigė, kad tokios aiškios ir nedviprasmės normos, kaip šio įstatymo 2a straipsnio 3 dalis, negalima netaikyti dėl bendrojo Sąjungos teisės nediskriminavimo dėl amžiaus principo, nes gali būti pažeisti teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio saugumo principai.

15 Priminęs, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamas privačių asmenų ginčas ir dėl to negali būti pripažintas Direktyvos 2000/78 nuostatų tiesioginis veikimas, taip pat tai, kad Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalies išaiškinimas, kuris atitiktų Sąjungos teisę, prieštarautų nacionalinių teismų praktikai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar samdomas darbuotojas gali remtis bendruoju Sąjungos teisės nediskriminavimo dėl amžiaus principu prieš

privataus sektoriaus darbdavį, kad priverstų pastarąjį sumokėti Danijos teisės aktuose nustatytą išeitinę išmoką, nors pagal nacionalinę teisę šis darbdavys tokios išmokos mokėti neprivalo. Atsižvelgiant į tai, šioje byloje taip pat kyla klausimas, kiek remiantis nerašytu Sąjungos teisės principu galima uždrausti privataus sektoriaus darbdaviui remtis šiam principui prieštaraujančia nacionalinio įstatymo nuostata.

16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad, norint išnagrinėti šį klausimą, reikia nustatyti, ar bendrojo nediskriminavimo dėl amžiaus principo turinys ir apimtis yra tokie patys kaip Direktyvos 2000/78, o gal šioje direktyvoje numatyta didesnė apsauga nuo diskriminacijos dėl amžiaus.

17 Jeigu pagal direktyvą neturėtų būti suteikiama didesnė apsauga nei pagal bendrąjį nediskriminavimo dėl amžiaus draudimo principą, taip pat kyla klausimas, ar šis principas, kaip tai matyti iš Sprendimo *Mangold* (C-144/04, EU:C:2005:709) ir Sprendimo *Kücükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21), gali būti tiesiogiai taikomas santykiams tarp privačių asmenų ir kaip suderinti tiesioginį šio principo taikymą su teisinio saugumo principu ir iš jo kylančiu teisėtų lūkesčių apsaugos principu.

18 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat siekia išsiaiškinti, ar tokiu kaip jo nagrinėjamu atveju pagal Sąjungos teisę nacionaliniam teismui leidžiama lyginti bendrąjį nediskriminavimo dėl amžiaus principą su teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principais ir padaryti išvadą, kad bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi nusileisti teisinio saugumo principui, todėl darbdavys pagal nacionalinę teisę turi būti atleistas nuo pareigos mokėti išeitinę išmoką.

19 Be to, kiek tai susiję su šiuo klausimu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nori sužinoti, ar lyginant minėtus principus galima atsižvelgti į tai, kad samdomas darbuotojas esant tam tikroms aplinkybėms gali reikalauti žalos atlyginimo iš Danijos valstybės dėl Danijos teisės aktų nesuderinamumo su Sąjungos teise.

20 Šiomis aplinkybėmis *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar bendruoju Sąjungos teisės nediskriminavimo dėl amžiaus principu draudžiamas teisės aktas, kuriame, kaip Danijos įstatyme, samdomiems darbuotojams nesuteikiama teisė į išeitinę išmoką, jei jie turi teisę į senatvės pensiją, kurią moka jų darbdavys pagal pensijos sistemą, prie kurios jie prisijungė dar nesulaukę 50 metų, neatsižvelgiant į tai, ar jie pasirenka likti darbo rinkoje, ar išeina į pensiją?

2. Ar Sąjungos teisei neprieštarauja tai, kad byloje tarp samdomo darbuotojo ir privataus sektoriaus darbdavio dėl išeitinės išmokos, kurios mokėti pagal pirmame klausime nurodytą nacionalinį įstatymą darbdavys neprivalo, o tai prieštarauja bendrajam Sąjungos teisės nediskriminavimo dėl amžiaus principui, Danijos teismas lygina šį principą ir jo tiesioginį veikimą su teisinio saugumo principu ir iš jo kylančiu teisėtų lūkesčių apsaugos principu ir, atlikęs palyginimą, padaro išvadą, kad nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi nusileisti teisinio saugumo principui, todėl pagal nacionalinę teisę darbdavys neprivalo mokėti išeitinės išmokos? Taip pat prašoma išaiškinti, ar faktas, kad, atsižvelgiant į aplinkybes, samdomas darbuotojas gali reikalauti žalos atlyginimo iš Danijos valstybės dėl Danijos įstatymo neatitikties Sąjungos teisei, turi įtakos nustatant, ar toks palyginimas galimas?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

21 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėjantis bylą tarp privačių asmenų, iš esmės siekia išsiaiškinti, ar bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi būti aiškinamas taip, kad remiantis juo draudžiama nacionalinės teisės nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią samdomam darbuotojui nesuteikiama teisė į išeitinę išmoką, jei jis turi teisę į senatvės pensiją, kurią moka jo darbdavys pagal pensijos sistemą, prie kurios šis samdomas darbuotojas prisijungė dar nesulaukęs 50 metų, neatsižvelgiant į tai, ar jis pasirenka likti darbo rinkoje, ar išeina į pensiją.

22 Siekiant atsakyti į šį klausimą pirmiausia reikia priminti, kad bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas, kuris sukonkretintas Direktyvoje 2000/78, kildinamas iš įvairių tarptautinės teisės dokumentų ir bendrų valstybių narių konstitucinių tradicijų, kaip matyti iš šios direktyvos 1 ir 4 konstatuojamųjų dalių (žr. Sprendimo *Mangold*, C-144/04, EU:C:2005:709, 74 punktą ir Sprendimo *Kücükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, 20 ir 21 punktus). Iš Teisingumo Teismo praktikos taip pat matyti, kad šis principas, dabar įtvirtintas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnyje, laikytinas bendruoju Sąjungos teisės principu (žr. Sprendimo *Mangold*, C-144/04, EU:C:2005:709, 75 punktą ir Sprendimo *Kücükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, 21 punktą).

23 Toliau reikia nurodyti, jog kadangi pačioje Direktyvoje 2000/78 bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas nėra įtvirtintas, o tik sukonkretintas jo taikymas priėmimo į darbą ir darbo srityje, šioje direktyvoje suteikiamos apsaugos apimtis neviršija šio principo suteikiamos apsaugos apimties. Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas, priimdamas šią direktyvą, siekė nustatyti labiau apibrėžtas nuostatas, skirtas vienodo požiūrio principo taikymui palengvinti konkrečioje srityje, ir, be kita ko, nustatyti įvairias galimybes nukrypti nuo šio principo taikymo, reglamentuodamas jas taip, kad būtų aiškiau apibrėžta jų taikymo sritis.

24 Galiausiai reikia pridurti, jog tam, kad bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas būtų taikomas pagrindinėje byloje nagrinėjamai situacijai, būtina, kad ši situacija patektų į Direktyvoje 2000/78 nustatyto diskriminacijos draudimo taikymo sritį.

25 Šiuo klausimu pakanka priminti, kad, kaip jau buvo nusprendęs Teisingumo Teismas, apskritai atimant teisę gauti specialias išeitines išmokas iš visos darbuotojų kategorijos, Samdomų darbuotojų įstatymo 2a straipsnio 3 dalimi daromas poveikis šių darbuotojų atleidimo iš darbo sąlygoms, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 3 straipsnio 1 dalies c punktą (Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark*, C-499/08, EU:C:2010:600, 21 punktas). Taigi pagrindinėje byloje nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį ir dėl to į bendrojo nediskriminavimo dėl amžiaus principo taikymo sritį.

26 Šiomis aplinkybėmis ir atsižvelgiant į tai, kad Teisingumo Teismas jau buvo nusprendęs, jog Direktyvos 2000/78 2 straipsnis ir 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinami taip, kad jais draudžiama nagrinėjamame prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodyta nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią darbuotojai, turintys teisę į darbdavio mokamą senatvės pensiją pagal pensijų sistemą, prie kurios jie prisijungė nesulaukę 50 metų, vien dėl šios priežasties negali gauti specialios išeitinės išmokos, skirtos darbuotojų, turinčių didesnį nei dvylikos metų stažą įmonėje, profesinei reintegracijai palengvinti (Sprendimo *Ingeniørforeningen i Danmark*, C-499/08, EU:C:2010:600, 49 punktas); tas pats pasakytina apie pagrindinį vienodo požiūrio principą, kurio specialioji išraiška yra bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas.

27 Atsižvelgiant į nurodytus argumentus, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad Direktyvoje 2000/78 sukonkretintas bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi būti aiškinamas taip, kad remiantis juo, taip pat tuomet, kai nagrinėjami privačių asmenų ginčai, draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, pagal kurią samdomam darbuotojui nesuteikiama teisė į išeitinę išmoką, jei jis turi teisę į senatvės pensiją, kurią moka darbdavys pagal pensijos sistemą, prie kurios šis samdomas darbuotojas prisijungė nesulaukęs 50 metų, neatsižvelgiant į tai, ar jis pasirenka likti darbo rinkoje, ar išeina į pensiją.

Dėl antrojo klausimo

28 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad pagal ją privačių asmenų ginčą nagrinėjančiam nacionaliniam teismui nustačius, jog ginčui taikytina nacionalinės teisės nuostata prieštarauja bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus principui, leidžiama palyginti šį principą su teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principais ir padaryti išvadą, kad pastariesiems principams turi būti teikiama pirmenybė. Kiek tai susiję su šiuo klausimu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat siekia išsiaiškinti, ar atlikdamas tokį palyginimą jis gali arba turi atsižvelgti į tai, kad valstybės narės turi pareigą atlyginti privatiems asmenims dėl neteisingo direktyvos, kaip antai Direktyvos 2000/78, perkėlimo padarytą žalą.

29 Šiuo klausimu pirmiausia reikia priminti nusistovėjusią teismo praktiką, pagal kurią tuo atveju, kai nacionaliniai teismai turi išnagrinėti privačių asmenų ginčą ir kai paaiškėja, kad nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata prieštarauja Sąjungos teisei, jie turi užtikrinti privačių asmenų teisminę gynybą, jiems suteiktą pagal Sąjungos teisės nuostatas, ir visišką šių nuostatų veiksmingumą (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 111 punktą ir Sprendimo *Kücükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, 45 punktą).

30 Nors neginčijama, kad, kiek tai susiję su privačių asmenų ginču, Teisingumo Teismas nuosekliai pripažįsta, kad direktyva savaime negali sukurti pareigų privačiam asmeniui ir dėl to ja negalima remtis prieš tokį asmenį (žr., be kita ko, Sprendimo *Marshall*, 152/84, EU:C:1986:84, 48 punktą; Sprendimo *Faccini Dori*, C-91/92, EU:C:1994:292, 20 punktą ir Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 108 punktą), Teisingumo Teismas taip pat ne vieną kartą yra nusprendęs, kad valstybėms narėms pagal direktyvą kylanti pareiga pasiekti joje numatytą rezultatą ir pareiga imtis visų bendrų ar specialių priemonių, kad būtų užtikrintas šios pareigos įvykdymas, taikomos visoms valstybių narių valdžios institucijoms, įskaitant ir teismus pagal jų kompetenciją (šiuo klausimu žr., be kita ko, Sprendimo *von Colson ir Kamann*, 14/83, EU:C:1984:153, 26 punktą ir Sprendimo *Kücükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, 47 punktą).

31 Taigi, taikydami nacionalinę teisę nacionaliniai teismai turi ją aiškinti atsižvelgdami į šios teisės normų visetą ir taikyti joje pripažintus aiškinimo metodus taip, kad ši teisė būtų išaiškinta kuo labiau atsižvelgiant į atitinkamos direktyvos tekstą ir į jos tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas ir taip būtų laikomasi SESV 288 straipsnio trečios pastraipos (žr., be kita ko, Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 113 ir 114 punktus ir Sprendimo *Kücükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, 48 punktą).

32 Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad principui, pagal kurį nacionalinės teisės aiškinimas turi atitikti Sąjungos teisę, taikomi tam tikri apribojimai. Pavyzdžiui, nacionalinio teismo pareiga aiškinant ir taikant ginčui svarbias nacionalinės teisės normas atsižvelgti į Sąjungos teisę apribota bendraisiais teisės principais ir ja negalima grįsti nacionalinės teisės aiškinimo *contra legem* (žr., be kita ko, Sprendimo *Impact*, C-268/06, EU:C:2008:223, 100 punktą; Sprendimo *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, 25 punktą ir Sprendimo *Association de médiation sociale*, C-176/12, EU:C:2014:2, 39 punktą).

33 Atsižvelgiant į tai svarbu nurodyti, kad Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo reikalavimas apima visiems nacionaliniams teismas nustatytą pareigą prireikus pakeisti nusistovėjusią teismo praktiką, jeigu paaiškėja, kad ši praktika pagrįsta su direktyvos tikslais nesuderinamu nacionalinės teisės išaiškinimu (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Centrosteel*, C-456/98, EU:C:2000:402, 17 punktą).

34 Taigi pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali pagrįstai manyti, jog neturi galimybės aiškinti nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos taip, kad ji atitiktų Sąjungos teisę, vien dėl to, jog jis nuolat pateikdavo tokį šios nuostatos išaiškinimą, kuris neatitiko Sąjungos teisės.

35 Pateikus šiuos paaiškinimus dar reikia nurodyti, jog, net darant prielaidą, kad nagrinėjantis ginčą, kuriam taikomas Direktyvoje 2000/78 sukonkretintas nediskriminavimo dėl amžiaus principas, nacionalinis teismas iš tiesų negali aiškinti nacionalinės teisės taip, kad ji atitiktų šią direktyvą, jis vis dėlto privalo pagal savo kompetenciją užtikrinti iš Sąjungos teisės asmenims kylančią teisinę apsaugą ir garantuoti visišką šios teisės veiksmingumą, prireikus netaikydamas nė vienos šiam principui prieštaraujančios nacionalinės teisės akto nuostatos (Sprendimo *Kücükdeveci*, C-555/07, EU:C:2010:21, 51 punktas).

36 Be to, iš Sprendimo *Association de médiation sociale* (C-176/12, EU:C:2014:2) 47 punkto matyti, kad remiantis nediskriminavimo dėl amžiaus principu privatiems asmenims suteikiama subjektinė teisė, kuria savaime galima remtis, ir nacionaliniams teismams net nagrinėjant privačių asmenų ginčus kyla pareiga netaikyti su šiuo principu nesuderinamų nacionalinės teisės nuostatų.

37 Todėl, jeigu nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog negali pateikti nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos išaiškinimo, kuris atitiktų Sąjungos teisę, jis privalo netaikyti šios nuostatos.

38 Antra, dėl klausimo, kokių pareigų privačių asmenų ginčą nagrinėjančiam nacionaliniam teismui kyla pagal teisėtų lūkesčių apsaugos principą, reikia pažymėti, jog nacionalinis teismas negali remtis šiuo principu, kad toliau taikytų Direktyvoje 2000/78 sukonkretintam bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus principui prieštaraujančią nacionalinės teisės normą.

39 Jeigu teisėtų lūkesčių apsaugos principas būtų taikomas taip, kaip siūlo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Teisingumo Teismo pateikto išaiškinimo pasekmės būtų apribotos laiko atžvilgiu ir dėl to tokio išaiškinimo nebūtų galima taikyti pagrindinėje byloje.

40 Tačiau pagal nusistovėjusią teismo praktiką Sąjungos teisės išaiškinimas, kurį pateikia Teisingumo Teismas, įgyvendindamas SESV 267 straipsniu jam suteiktą kompetenciją, jeigu iškyla toks poreikis, paaiškina ir patikslina šios teisės prasmę ir apimtį, kaip ji turi arba turėjo būti suprantama ir taikoma nuo įsigaliojimo momento. Taigi, išskyrus labai išskirtines aplinkybes, kurių nagrinėjamoje byloje nėra, taip išaiškintą Sąjungos teisę teismas turi taikyti net tiems teisiniams santykiams, kurie atsirado ir kurie buvo nustatyti prieš priimant sprendimą dėl prašymo išaiškinti, jei, be to, įvykdytos sąlygos, leidžiančios kompetentinguose teismuose pareikšti ieškinį dėl šios teisės taikymo (žr., be kita ko, Sprendimo *Gmina Wrocław*, C-276/14, EU:C:2015:635, 44 ir 45 punktus bei juose nurodytą teismo praktiką).

41 Bet kuriuo atveju teisėtų lūkesčių apsauga taip pat negalima remtis taip, kad privatus asmuo, pareiškęs ieškinį, kurį išnagrinėjęs Teisingumo Teismas Sąjungos teisę išaiškino taip, kad pagal ją draudžiama nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata, negalėtų pasinaudoti šiuo išaiškinimu (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Defrenne*, 43/75, EU:C:1976:56, 75 punktą ir Sprendimo *Barber*, C-262/88, EU:C:1990:209, 44 ir 45 punktus).

42 Dėl šio sprendimo 19 punkte nurodyto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimo reikia pažymėti, jog privačių asmenų, kuriems suteikiamos iš Sąjungos teisės kylančios subjektinės teisės, nagrinėjamu atveju – samdomų darbuotojų, galimybė prašyti atlyginti žalą tuo

atveju, kai dėl valstybės narės padaryto Sąjungos teisės pažeidimo pažeidžiamos jų teisės (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Francovich ir kt.*, C-6/90 ir C-9/90, EU:C:1991:428, 33 punktą ir Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 20 punktą), nepaneigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pareigos teikti pirmenybę Direktyvą 2000/78 atitinkančiam nacionalinės teisės aiškinimui, o jeigu toks aiškinimas neįmanomas, netaikyti šioje direktyvoje sukonkretintam bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus draudimo principui prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, ir nagrinėdamas jam pateiktą ginčą šis teismas negali teikti pirmenybės privataus asmens, nagrinėjamu atveju – darbdavio, kuris laikėsi nacionalinės teisės, teisėtų lūkesčių apsaugai.

43 Atsižvelgiant į visus išdėstytus argumentus į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad, kai privačių asmenų ginčą, patenkantį į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį, nagrinėjantis nacionalinis teismas taiko savo nacionalinės teisės nuostatas, jis turi jas aiškinti taip, kad jų taikymas galėtų atitikti šią direktyvą, o jeigu toks direktyvą atitinkantis aiškinimas neįmanomas, atsižvelgdamas į aplinkybes, netaikyti nė vienos šios nacionalinės teisės nuostatos, prieštaraujančios bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus principui. Šios pareigos negalima paneigti nei remiantis teisėtų lūkesčių apsaugos ir teisinio saugumo principais, nei privataus asmens, kuris mano patyręs žalą dėl Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos taikymo, galimybe pareikšti ieškinį dėl atitinkamos valstybės narės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

44 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvoje 2000/78/EB, nustatančioje vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, sukonkretintas bendrasis nediskriminavimo dėl amžiaus principas turi būti aiškinamas taip, kad remiantis juo, taip pat tuomet, kai nagrinėjami privačių asmenų ginčai, draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, pagal kurią samdomam darbuotojui nesuteikiama teisė į išeitinę išmoką, jei jis turi teisę į senatvės pensiją, kurią moka darbdavys pagal pensijos sistemą, prie kurios šis samdomas darbuotojas prisijungė nesulaukęs 50 metų, neatsižvelgiant į tai, ar jis pasirenka likti darbo rinkoje, ar išeina į pensiją.**

2. **Sąjungos teisė turi būti aiškinama taip, kad, kai privačių asmenų ginčą, patenkantį į Direktyvos 2000/78 taikymo sritį, nagrinėjantis nacionalinis teismas taiko savo nacionalinės teisės nuostatas, jis turi jas aiškinti taip, kad jų taikymas galėtų atitikti šią direktyvą, o jeigu toks direktyvą atitinkantis aiškinimas neįmanomas, atsižvelgdamas į aplinkybes, netaikyti nė vienos šios nacionalinės teisės nuostatos, prieštaraujančios bendrajam nediskriminavimo dėl amžiaus principui. Šios pareigos negalima paneigti nei remiantis teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principais, nei privataus asmens, kuris mano patyręs žalą dėl Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos taikymo, galimybe pareikšti ieškinį dėl atitinkamos valstybės narės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą.**

Parašai.